

postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, dokonana z uwzględnieniem standardów wynikających z art. 6 ust 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (m. in. zasady niedokonywania „fragmentaryzacji” oceny długości postępowania), nie upoważnia sądu właściwego do rozpoznania skargi do oddalenia skargi wniesionej na podstawie ww. ustawy na podstawie tylko tej okoliczności, że sąd ten wcześniej, wskutek skargi innej strony postępowania, orzekł, że nastąpiła przewlekłość. Sąd orzekający o przewlekłości na podstawie skargi wniesionej przez strony postępowania powinien zawsze przy ocenie uwzględnić łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona. Orzeczenie, że nastąpiła przewlekłość, wskutek skargi jednej strony postępowania, nie wyklucza przy tym orzeczenia, wskutek skargi innej strony postępowania, że w tym postępowaniu nastąpiła przewlekłość. Opisane naruszenie miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia i doprowadziło do oddalenia przez

skargi : r. na przewlekłość
postępowania prowadzonego przez Sąd w sprawie o sygn. akt

Stan faktyczny

Do HFPC z prośbą o pomoc zwrócił się pan

W toku przywołanego postępowania karnego oskarżyciel substydiarny wniósł skargę na „przewlekłość postępowania” na podstawie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

Postanowieniem z dnia Sąd stwierdził, że w sprawie nastąpiła przewlekłość postępowania i zasądził na rzecz oskarżyciela substydiarnego sumę pieniężną w wysokości 2 000 zł . W uzasadnieniu postanowienia Sąd wskazał m.in., że

Pan również złożył skargę na naruszenie prawa strony do rozpoznania skargi w postępowaniu sądowym bez uzasadnionej

zwłoki. Została ona jednak oddalona postanowieniem z dnia :). W tym przypadku Sąd Okręgowy stwierdził, że przewlekłość postępowania karnego została już wcześniej stwierdzona i oceną sądu należy objąć jedynie okres po r., w którym to okresie, według sądu, przewlekłość postępowania nie miała miejsca. Warto przy tym podkreślić, że w treści uzasadnienia postanowienia nie ma informacji o zachowaniu lub działaniach pana i, które mogłyby przyczynić się do przedłużenia postępowania.

Panu nie przysługuje obecnie żaden zwyczajny środek zaskarżenia ww. rozstrzygnięcia l.

Ocena HFPC

Po skrupulatnym przeanalizowaniu dokumentów postępowania i przedstawieniu zagadnienia Radzie Programowej Programowej Programu Spraw Precedensowych HFPC, sprawa pana w zakresie przewlekłości postępowania została objęta Programem Spraw Precedensowych HFPC. W ramach Fundacji sporządzana będzie skarga indywidualna do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu („ETPCz”), w której podniesiony zostanie zarzut naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”), poprzez pozbawienie pana prawa do rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie.

Problem prawny widoczny w sprawie pana , zdaniem HFPC, wpisuje się w kanon spraw, w których ETPCz wielokrotnie stwierdzał naruszenie przez państwo polskie praw gwarantowanych w Konwencji. ETPCz w swoim orzecznictwie wielokrotnie zwracał uwagę na problem „fragmentaryzacji” oceny długości postępowania dokonywanej przez sądy polskie. W wyroku pilotażowym w sprawie *Rutkowski i inni przeciwko Polsce*, Trybunał w Strasburgu stwierdził, że praktyka ograniczonej oceny długości postępowania, nazwana „fragmentyzacją postępowań” w ocenie Trybunału była niezgodna z Artykułem 6 ust. 1 EKPC już na wczesnym etapie funkcjonowania ustawy z 2004 roku, na co zwrócono uwagę państwu polskiemu². Z kolei w wyroku w sprawie *Majewski przeciwko Polsce* zaznaczono: “[...] jak [Trybunał] wskazał już wielokrotnie, że rozsądna długość postępowania musi być poddana ocenie w świetle konkretnych okoliczności sprawy postrzeganych jako całość. Podejście

¹ Jednoinstancyjność postępowania w sprawie skargi na przewlekłość postępowania była już kilkakrotnie przedmiotem zainteresowania Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego. Por. np., postanowienie TK z dnia 7 lipca 2010 r. sygn. Ts 341/08 (OTK ZU nr 5/B/2010, poz. 340), postanowienie TK z dnia 28 grudnia 2014 r., sygn. Ts 116/13 lub uchwała SN z dnia 28 czerwca 2005 r. (sygn. akt III SPZP 1/05).

² Wyrok ETPCz z dnia 7 lipca 2015 r. w sprawie *Rutkowski i inni przeciwko Polsce* (nr skarg 72287/10, 13927/11 and 46187/11).

Trybunału sprowadzało się do zbadania ogólnej długości postępowania i obejmowało wszystkie etapy postępowania”³.

ETPCz stwierdzał także, że środek w postaci skargi na przewlekłość może się okazać nieefektywny w konkretnych okolicznościach faktycznych, w szczególności w przypadku zastosowania przepisów ustawy w oderwaniu od standardu konwencyjnego⁴. Sąd Najwyższy, tak samo jak ETPCz, również uznaje, że postępowaniu ze skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki ocenie pod kątem przewlekłości podlegają zarzuty skarżącego odnoszące się do przebiegu postępowania, od jego wszczęcia do prawomocnego zakończenia, niezależnie od tego, na jakim etapie tego postępowania skarga została wniesiona⁵. Trybunał Konstytucyjny również uznawał, że „sąd w postępowaniu w przedmiocie skargi na przewlekłość postępowania działa jako organ ochrony prawnej, który kontroluje sprawność procedowania przez organ prowadzący postępowanie główne oraz podejmuje działania w celu nadania sprawie właściwego biegu z punktu widzenia szybkości procedowania”⁶.

Warto zdaniem HFPC zauważyć, że również w obecnie trwających pracach nad nowelizacją ustawy o „skardze na przewlekłość postępowania”, w rządowym projekcie znalazła się propozycja nowej treści art. 2 ww. ustawy, którego ustęp 4 brzmi:

Dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie albo czynności podjętych przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze w celu zakończenia postępowania przygotowawczego lub czynności podjętych przez sąd lub komornika sądowego w celu przeprowadzenia i zakończenia sprawy egzekucyjnej albo innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego. Dokonując tej oceny uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej złożoności, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania⁷.

³ Wyroku ETPCz z dnia 11 października 2005 r. w sprawie *Majewski przeciwko Polsce* (nr skargi 52690/99), par. 35.

⁴ Wyrok ETPCz z 23 października 2007 r. w sprawie *Tur przeciwko Polsce* (nr skargi 21695/05).

⁵ Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 28 marca 2013 r. (sygn. akt III SPZP 1/13).

⁶ Wyrok TK z dnia 22 października 2015 r. (sygn. akt SK 28/14). Par. 5.4.

⁷ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 851). Projekt został uchwalony przez Sejm 4 listopada 2016 r. i tegoż dnia przekazany Prezydentowi i Marszałkowi Senatu. Obecny etap prac legislacyjnych dostępny pod adresem: <http://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=500DA6D51A821A3BC12580350027FD9C> (data dostępu: 18 listopada 2016 r.).

Zastosowanie przez postanowień ustawy o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki nastąpiło w całkowitym oderwaniu od standardów wynikających z Konwencji tym bardziej, że art. 6 ust. 1 w sposób jednoznaczny szczególną ochroną obejmuje osoby oskarżone w procesie karnym: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej”. W przypadku zaś badania przewlekłości postępowania w sprawie karnej przeciwko panu doszło, w opinii HFPC, do nieuzasadnionego uprzywilejowania przeciwnej strony postępowania, tj. oskarżyciela subsydiarnego. W świetle powyższych standardów, oddalenie skargi

stanowiło rażące naruszenie normy wynikającej z art. 12 ust. 1 ustawy o „skardze na przewlekłość”.

W opinii HFPC, Rzecznik w przedmiotowej sprawie może zechcieć rozważyć skorzystanie z uprawnienia wynikającego z art. 521 § 1 Kodeksu postępowania karnego, który stanowi: „Minister Sprawiedliwości - Prokurator Generalny, a także Rzecznik Praw Obywatelskich może wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie”. Jak podkreśla się w doktrynie:

Pojęcie „orzeczenia kończącego postępowanie” nie jest zdefiniowane w ustawie procesowej i z tego względu powoduje rozbieżności w literaturze. Przyjmuje się, że pojęcie „orzeczenia kończącego postępowanie” należy łączyć z prawnym wyłączeniem możliwości normalnego biegu postępowania (Z. Doda, Rewizja..., s. 94 i n.). „Orzeczenie kończące postępowanie” jest pojęciem szerszym od przewidzianego w art. 459 § 1 „postanowienia zamykającego drogę do wydania wyroku”. Obejmuje bowiem zarówno postanowienia zamykające drogę do wydania wyroku (np. postanowienie o umorzeniu postępowania wydane w trybie art. 339 § 3 pkt 1), jak i postanowienia, które zapadają w sytuacji, gdy „zamknięcie drogi do wydania wyroku” jest bezprzedmiotowe, np. prawomocne postanowienie odmawiające zatarcia skazania (SN VI KZP 105/70, OSNKW 1972, nr 2, poz. 21).

Przez „postępowanie” należy w kontekście art. 521 rozumieć nie tylko postępowanie zasadnicze, którego przedmiotem jest kwestia odpowiedzialności karnej za zarzucany oskarżonemu czyn przestępny, ale także takie sądowe postępowanie uzupełniające lub uboczne, które ma odrębny (samoistny) przedmiot i dotyczy np. odszkodowania za

nieślusne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, wykonania warunkowo zawieszony kary, warunkowego przedterminowego zwolnienia, zastosowania amnestii, zatarcia skazania, przepadku sumy poręczenia. W pełni aktualne dla wykładni art. 521 pozostaje orzecznictwo Sądu Najwyższego określające rodzaje postanowień, które wydawane przez sąd odwoławczy mają cechę „kończących postępowanie sądowe”.

Trafnie zatem przyjmuje się w orzecznictwie, że orzeczeniami kończącymi postępowanie są nie tylko wyroki i postanowienia rozstrzygające w przedmiocie głównego nurtu postępowania, a więc kwestii odpowiedzialności karnej za zarzucony oskarżonemu czyn, czyli m.in. wyroki skazujące, uniewinniające lub postanowienia o umorzeniu postępowania. Kończą postępowanie także prawomocne orzeczenia wydawane w innych, ubocznych nurtach procesu, pod warunkiem że postępowania te mają samoistny przedmiot, a orzeczenia definitywnie zamykają rozpoznanie danej kwestii, powodując trwałe skutki (por. SN II KK 144/12, OSNKW 2013, nr 6, poz. 47).⁸

Zdaniem HFPC wniesienie przez Rzecznika „kasacji nadzwyczajnej”, o której mowa w art. 521 Kodeksu postępowania karnego może okazać się jedynym instrumentem na płaszczyźnie postępowania krajowego, który umożliwi korektę błędnego oddalenia skargi na przewlekłość postępowania wniesionej przez
Rozpatrzenie przez Sąd Najwyższy kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie pana
, może okazać się także przyczynkiem do zwiększenia w praktyce efektywności funkcjonowania skargi, o której mowa w ustawie o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Łępek Wyminy

Dr Piotr Kładoczny

Dr Piotr Kładoczny
Sekretarz Zarządu

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

⁸ Grajewski, Jan i Steinborn, Sławomir. Art. 521. W: Komentarz aktualizowany do art. 425-673 Kodeksu postępowania karnego. System Informacji Prawnej LEX, 2015.